

ÖZBEKİSTAN BİLGİ NOTU

KASIM
2022

GÜNCEL VERİLER

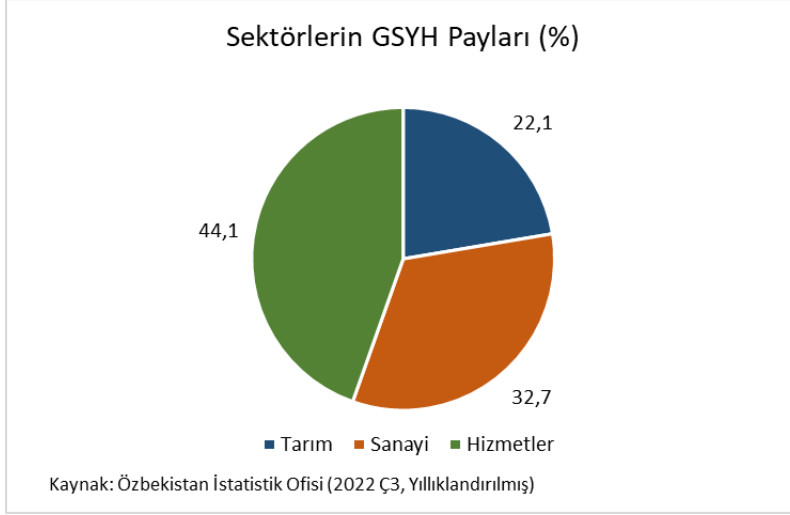
MAKROEKONOMİK
GÖSTERGELER VE TAHMİNLER

GÖSTERGE	DEĞER	2020	2021	2022*
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	59,9	69,2	79,1
Büyüme	%	1,9	7,4	5,2
Nüfus	Milyon Kişi	33,9	34,5	35,2
Kişi Başı Gelir	USD	1.766	2.002	2.243
Enflasyon	%	12,8	10,8	11,1
İşsizlik Oranı	%	10,5	9,5	10
Cari Denge / GSYH	%	-5	-7	-3
Bütçe Dengesi / GSYH	%	-3,3	-4,7	-4,0
İhracat	Milyar USD	13,1	14,0	11,2*
İthalat	Milyar USD	20,0	23,7	20,1*

Kaynak: IMF KEG Ekim 22, Trademap, * 2022 Yılı Ocak-Eylül Dönemi

1. ÖZBEKİSTAN EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

Özbekistan ekonomisi, Sovyet döneminde yoğun bir şekilde pamuk ve tahıl üretimine bağımlı durumda iken 1991'de bağımsızlığını kazanmasından sonra, tarımsal üretimini çeşitlendirmiş, maden ve doğalgaz ihracat kapasitesini geliştirmiştir. Ülkenin 594 milyon varil ham petrol rezervi ve 1,8 trilyon metreküp doğalgaz rezervi olduğu tahmin edilmektedir. Özbekistan ekonomisi büyük ölçüde doğal gaz ve emtia ihracatına dayanmaktadır.

Ülkede yüzden fazla yeraltı maden çeşiti bulunmaktadır. Bunların başında altın, bakır, gümüş, kurşun, çinko, uranyum ve benzeri yeraltı kaynakları gelmektedir. Ayrıca, Özbekistan altın madenleri bakımından dünyada dördüncü, altın üretiminde ise Bağımsız Devlet Toplulukları ülkeleri içinde Rusya'dan sonra ikinci, dünyada dokuzuncu sırada yer almaktadır. Ülkenin bir önemli doğal kaynağı da bakırdır. Toplam bakır rezervleri 1,3 milyon ton olarak tahmin edilen Özbekistan, bu alanda dünyada onuncu sırada yer almaktadır. 40 yıl daha işletilebileceği öngörülen bakır aynı zamanda en fazla ihraç edilen ürünler arasındadır. Bunlara ek olarak, madencilik, taş ocakçılığı, petrol ve gaz Özbekistan ekonomisinin önde gelen sektörleridir. Ülke, dünyanın 15. en büyük doğal gaz üreticisi ve 9. en büyük altın üreticisi konumundadır.

Tarımın milli gelirdeki payı son verilere göre %22 civarındadır. İklimin pamuk ve hayvan yetiştiriciliğine elverişli olduğu ülkede tarım sektörü işgücünün yaklaşık %26'sını istihdam etmektedir. Pamuk-pamuk ipliği de önemli ihraç kalemleri arasındadır.

Sanayi sektörü ise milli gelirin yaklaşık %33'ünü oluşturmaktadır. Üretim genel olarak altın, bakır ve ısıya dayanıklı metallere oluşsa da motorlu araç, römork ve yarı römork imalatı da mevcuttur.

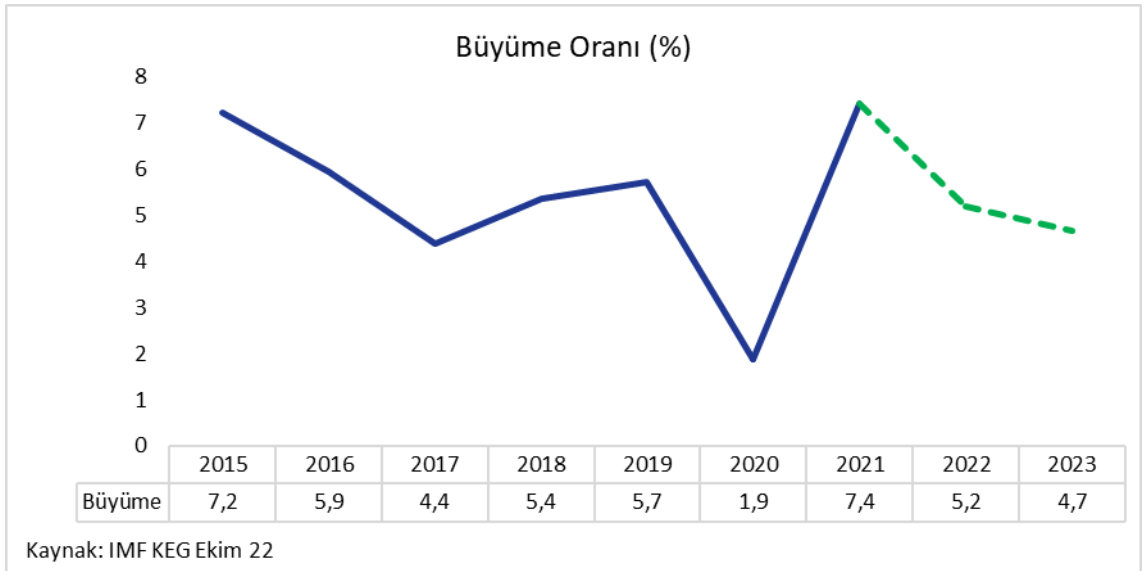
2. BÜYÜME

Ülke ekonomisi, 2007 ile 2016 yılları arasında ortalama %7,7 oranında büyümüştür. 2017 yılında tarım sektöründe büyümenin %1 seviyelerine düşmesiyle ekonomi %4,4 genişlerken inşaat sanayinde büyüme %6, sanayide ise %3,6 olarak gerçekleşmiştir.

2018 yılında Özbekistan, yıllarca devlet kontrolünden sonra ekonomisini liberalleştirmeye başlayarak başlattığı reform çalışmalarıyla ekonomide bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. Sanayi ve inşaat sektörlerinde sırasıyla %8 ve %14 seviyesinde büyüme yaşanması, ekonominin %5 üzerinde büyümesinde etkili olmuştur. 2019 yılında tarım sektörünün %3 ile geçmiş birkaç yıla göre daha iyi genişlemesi, sanayi ve inşaat sektörlerinin güçlü seyrini koruması ile büyüme bu yılda %5,7 olmuştur.

2020 yılı salgınına rağmen, Özbekistan bu krize nispeten güçlü makroekonomik temellerle girmiştir. 2020 yılının ilk yarısında Covid-19 ülke ekonomisini ciddi şekilde vursa da ülkenin kriz karşısında uyguladığı önlemler sayesinde Özbekistan ekonomisi toparlanma yoluna girerek 2020 yılında %1,9 genişlemiştir. 2021'de küresel ekonomik toparlanmayla birlikte tarım, sanayi ve hizmetler sektörünün de toparlanması, buna ek olarak altın fiyatları ile çeşitli politika önlemleri mali destek ve işçi dövizlerindeki toparlanmayla birlikte büyüme %7,4'e çıkmıştır.

Özbekistan ekonomisi 2022 yılının ilk çeyreğinde güçlü işçi dövizleri, ihracat ve yatırımların öncülüğünde %5,8 genişlemiştir. Ukrayna'daki savaşın yansımalarına rağmen Özbekistan'ın yıl sonunda %5,2 büyümesi bekleniyor. Devam eden ekonomik reformların özel sektör liderliğinde büyümeyi canlandırması beklenmektedir.

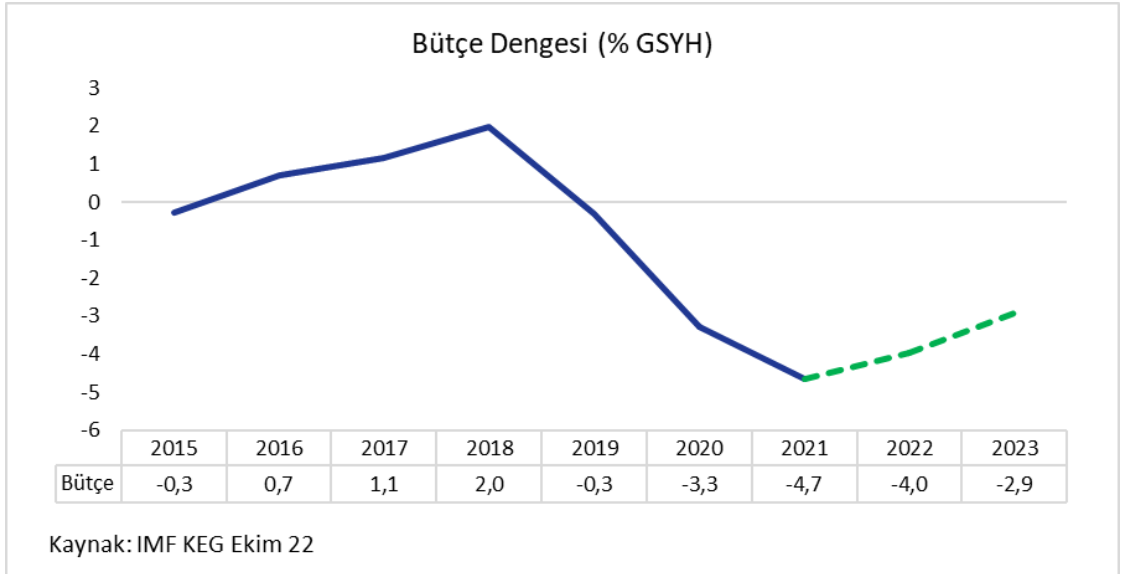

3. BÜTÇE DENGESİ

Özbekistan kamu maliyesi 2016-2018 yılları arasında fazla verirken 2019 yılı ile birlikte açık vermeye başlamıştır.

2020 yılı bütçesi, sağlık, sosyal yardım, yatırım ve işletmelere destek olacak şekilde revize edilmiştir. Gelirlerde beklenen kayıpla birlikte değiştirilen bütçenin, kamu maliyesindeki açığının yüksek seviyelere çıkacağı öngörülünce, Özbekistan Merkez Bankası, politika faizini 200 baz puan artırarak %14'e yükseltmiş ve bankalara ek likidite sağlayarak krediyi desteklemiştir. Ayrıca, bankalar hane halklarının ve etkilenen firmaların kredi ödemelerini ertelemelerine izin vermeye teşvik edilmiştir. Böylece, büyük ölçüde finansal rahatlama sağlanmıştır. 2020 yılında GSYH cinsinden %7 açık vereceği öngörülen kamu maliyesi alınan önlemler sayesinde %3,3 açık vermiştir.

2021 yılında bütçe açığı daha da genişleyerek GSYH'nın %4,7'sine ilerlemiştir. Salgın döneminde başlayan harcamalar 2021 yılında da kamu yatırımlarına olmak üzere devam etmiştir. Daha yüksek altın fiyatlarından kaynaklanan beklenmedik gelirler ve bazı harcamaların yeniden önceliklendirilmesi bütçedeki artışı sınırlandırmıştır. Finansman ihtiyaçları bu yılda çoğunlukla devlet borçlanması ile karşılanmış aynı zamanda bazı özelleştirme gelirleri de sağlanmıştır. Kamu ve kamu garantili borç 2019 yılında GSYH'nın %28'inden 2021 yıl sonunda %36'sına yükselmiştir.

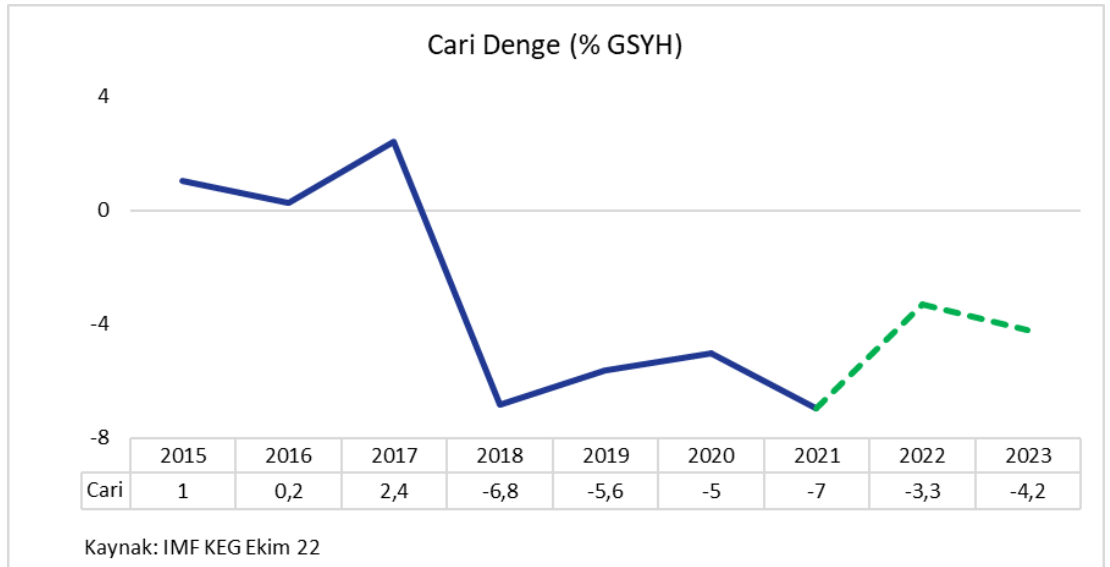
4. CARİ DENGE

Özbekistan'da dış ticaret dengesi açık verirken yurtdışında yaşayan Özbek vatandaşların döviz gelirleri ile cari denge pozitif gerçekleşebilmektedir. 2015 yılında GSYH cinsinden %1 fazla veren Özbekistan cari dengesi 2017 yılında %2,4 fazla vermiştir. 2015 yılında 2,5 milyar USD olan yurtdışında yaşayan Özbek vatandaşların döviz gelirleri 2017 yılında 4,3 milyar USD'ye çıkarak cari dengenin iyileşmesinde etkili olmuştur.

2017 yılında ödemeler dengesi hesabına göre, 4,1 milyar USD olan dış ticaret açığı 2018 yılında 9,3 milyar USD'ye kadar yükselmiştir. Fabrikaların güncellenmesi amacıyla makineler ithalatının yükselmesi dış ticaret açığının artmasında etkili olmuştur. Öte yandan, transfer gelirleri ise 2017'dekine yakın şekilde (4,2 milyar USD) seyretmiştir. Böylelikle, Özbekistan 2018 yılında GSYH cinsinden %6,8 açık vermiştir. 2019 yılında dış ticaret açığı ödemeler dengesi hesabına göre, 9,3 milyar USD'den 9,6 milyar USD'ye yükselmiştir. Buna karşın, transfer gelirlerinin de 4,2 milyar USD'den 5,5 milyar USD'ye artması ile GSYH cinsinden cari açık %5,6'ya gerilemiştir.

2020 yılında ise altın dışı ihracat özellikle enerji ihracatı ve turizm gelirleri düşük seviyelerde gerçekleşmiş ancak bu durum yüksek altın fiyatları ve düşük ithalatı dengeleyerek GSYH cinsinden cari açığın %5'e gerilemesini sağlamıştır. 2021'de ithalat, yurt içi ve ticari ortak faaliyetlerindeki toparlanma ile artmış ve cari işlemler açığını %7'ye yükselmesine neden olmuştur. DYY bu dönemde düşük kaldığından açık çoğunlukla kamu sektörü borçlanmasıyla finanse edilmiştir.

Rus rublesi ile olumlu döviz kuru hareketleri ve yurtdışına giden daha fazla işçi göçmen nedeniyle net havale girişleri 2022 yılının ilk çeyreğinde GSYH'nin %16'sına ulaşmıştır. Bu etkenler ise cari açığı %1,4'e geriletmiştir. Yıl sonunda cari açığının %3,3 gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

5. SWOT ANALİZİ

Güçlü Yönleri:

- Orta Asya'nın geri kalanından daha dayanıklı ekonomiye sahiptir.
- Doğal kaynaklar açısından oldukça zengindir.
- Ekonomik reformlar, kredi gelişimi ve doğrudan yabancı yatırımı teşvik eden kamu yatırımları vardır.

Zayıf Yönleri:

- Rusya ve Çin'e yüksek derecede bağlıdır.
- Emtialara bağımlıdır ve sınırlı imalat faaliyeti vardır.
- Yüksek işsizlik, göçe yol açan iş eksikliği, geniş kırsal nüfus ve kayıt dışı ekonominin büyüklüğü mevcuttur.
- Ülkenin karayla çevrili olması ticarete zorlukları beraberinde getirmektedir.

Fırsatlar:

- Ek yatırım planları ve üretimdeki artışlar ile gaz sektöründe potansiyel bulunmaktadır.
- Orta Asya'daki diğer ülkelerle iş birliğinin artması durumunda karayla çevrili ülkenin doğal kaynakları ilgi çekici hale gelebilir.
- Cumhurbaşkanı Mızıyoyev yönetimi tarafından yürütülen reformlar iş ortamında daha fazla iyileşmeleri sağlayabilir.

Tehditler:

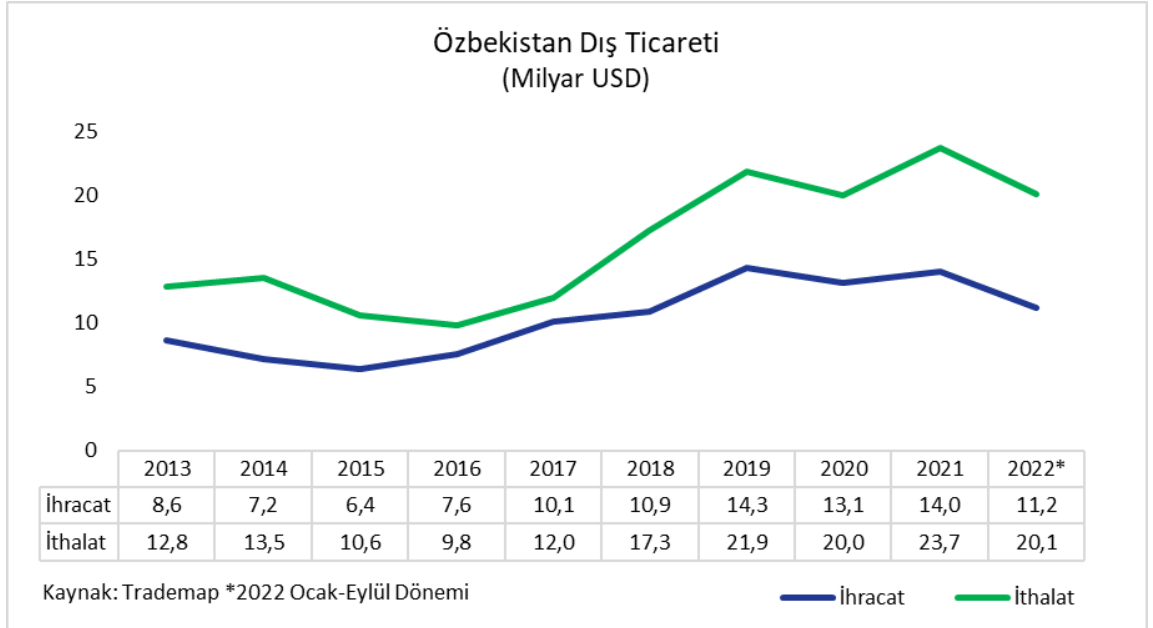
- Son yıllarda petrol yataklarının vadesinin dolması ile ülke enerji ithal etmeye başlamıştır.
- Rusya'ya uygulanan yaptırımlara bağlı olarak Rusya'dan gelen havale, ticaret ve finansmanın yavaşlaması büyümeyi yavaşlatabilir ve cari açığı yükseltebilir.

6. DIŞ TİCARETİ

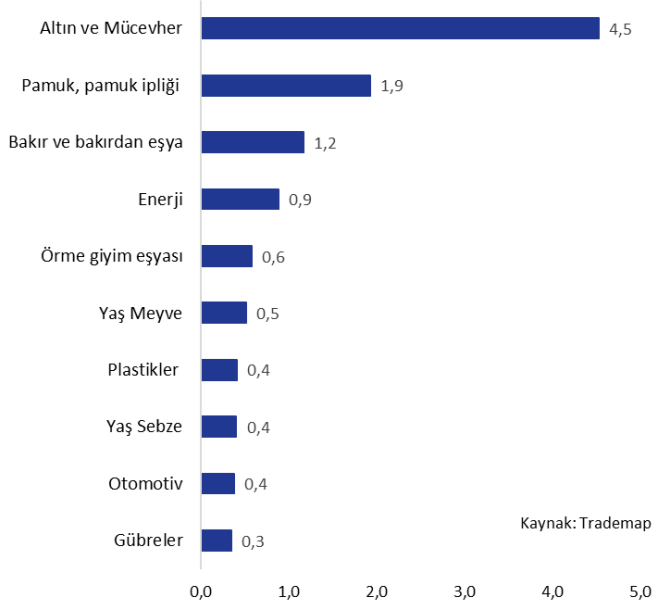
Özbekistan dış ticareti genellikle açık vermektedir. Yoğun ithalat nedeniyle açık vermekte olan ülke, dış ticaret açığındaki farkı, ihracatı %33 oranında yükselterek 2017 yılında kapatmaya yaklaŐmıŐtır. Fakat devam eden yıllarda Özbekistan ithalatının ihracat oranından daha fazla artması dış ticaret açığını ortalama olarak 7 milyar USD seviyesine getirmiŐtir. 2020 yılında ihracat 13,1 milyar USD ithalat ise 20 milyar USD seviyesinde gerçekleŐerek 6,9 milyar USD dış ticaret açığı verilmiŐtir.

2021 yılında ise ihracat bir önceki yıla göre %7 artarak 14 milyar USD seviyesine, ithalat ise aynı dönemde %19 artarak 23,7 milyar USD'ye yükselmiştir. Böylelikle 9,7 milyar USD dış ticaret açığı verilmiŐ ve son 10 yılın en yüksek seviyesinde gerçekleşmiştir. 2022 yılının Ocak-Eylül döneminde ise ihracat bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %32 artarak 11,2 milyar USD'ye; ithalat ise aynı dönemde %20 artarak 20 milyar USD seviyesine yükselmiştir.

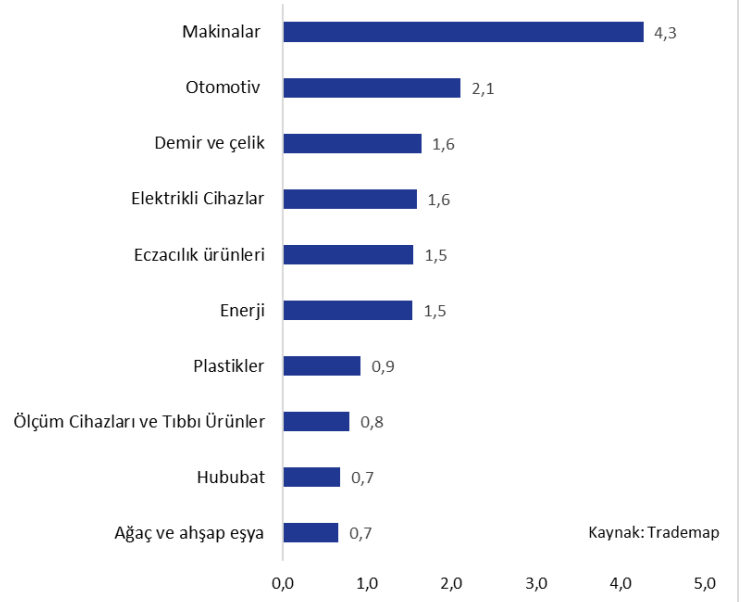
rn bazında ise, 2021 verilerine göre Özbekistan ihracatında altın ve mücevher en fazla ihraç edilen ürün olup, ülke ihracatının %32'sini oluŐurmaktadır. Bu ürünü, %14 pay ile pamuk-pamuk ipliği takip etmektedir. İthalat tarafında ise makinalar, otomotiv, demir-elik ve elektrikli cihazlar ne çıkmaktadır. Bahsedilen sektörler ülke ithalatının %41'ini oluŐurmaktadır.

Özbekistan İhracatı (2021, Milyar USD)

Özbekistan İthalatı (2021, Milyon USD)

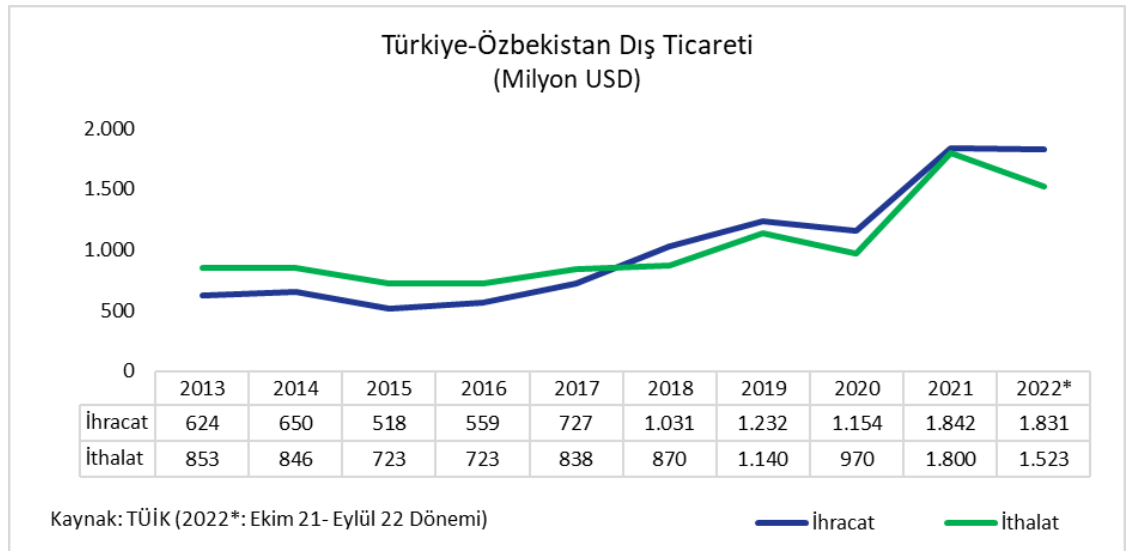

7. TÜRKİYE İLE TİCARETİ

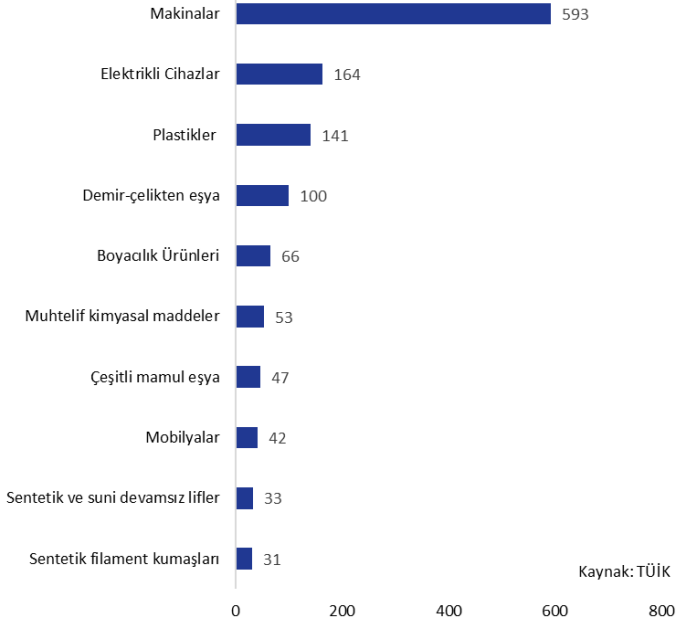
2017 yılına kadar Türkiye Özbekistan ile dış ticaretinde net ithalatçı konumda iken 2018 yılından itibaren net ihracatçı olmuştur. 2013 yılında 1,4 milyar USD olan dış ticaret hacmi 2019 yılında 2,3 milyar USD ile o zamana kadar olan en yüksek seviyeyi görmüştür. 2020 yılında ihracatın %6 azalarak 1,1 milyar USD'ye; ithalatın ise %15 azalarak 970 milyon USD'ye gerilemesi dış ticaret hacmini de 2,1 milyar USD seviyesine düşürmüştür.

2021 yılında ise Türkiye'nin Özbekistan'a ihracatı bir önceki yıla göre %60 artarak 1,84 milyar USD seviyesine yükselirken Türkiye'nin Özbekistan'dan ithalatı aynı dönemde %86 artarak 1,8 milyar USD olmuştur. Dış ticaret hacmi ise 2021 yılında bir önceki yıla göre %71 artarak 3,6 milyar USD ile en yüksek seviyeye yükselmiştir. 2022 yılının Ocak-Eylül döneminde ülkeye olan ihracat ve ithalat bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %0,7 daralmış ve 1,3 milyar USD düzeyine gerilemişlerdir.

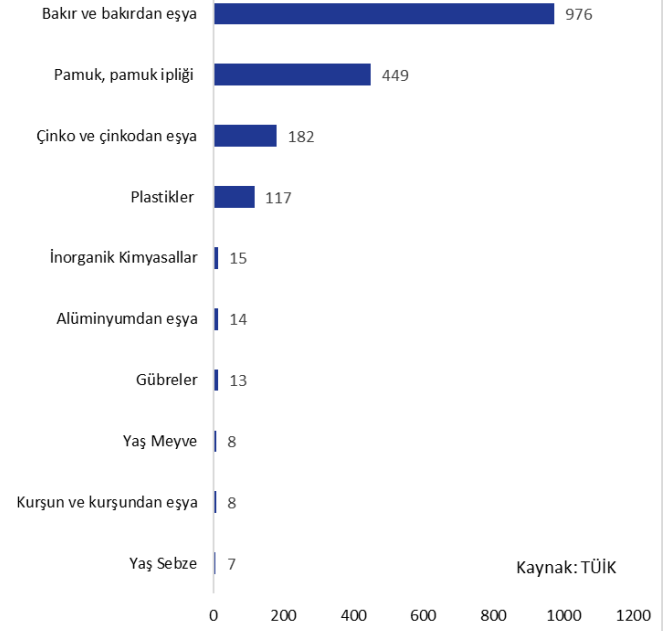
2021 yılında Türkiye'nin ihracatının üçte birinden fazlası makinalar sektöründen gerçekleşirken elektrikli cihazlar, plastikler ve demir-çelikten eşya sektörlerinden ihracat ise tüm ihracatın %25'ini oluşturmuştur. Türkiye'nin Özbekistan'dan ithalatının yarısından fazlasını bakır ve bakırdan eşya sektöründen gerçekleştirmiştir.

Türkiye'nin Özbekistan'a İhracatı (2021, Milyon USD)

Türkiye'nin Özbekistan'dan İthalatı (2021, Milyon USD)

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU

Huzur Mahallesi, Azerbaycan Caddesi Skyland Sky Office No: 4
B Blok Kat: 21-22 Seyrantepe 34485 Sarıyer/İstanbul

www.deik.org.tr • info@deik.org.tr

[Twitter](#) [Instagram](#) [LinkedIn](#) [YouTube](#) [Facebook](#) /deikiletisim | www.deik.org.tr